

KRAŠTO TURTAI – IŠSAUGOTA ATMINTIS

Kazimieras Bizauskas – ryški asmenybė Lietuvos istorijoje

Lietuvos Taryba, pasirašiusi 1918 m. vasario 16 d. valstybės Nepriklausomybės atkūrimo aktą. Iš kairės sėdi: Jonas Vileišis, Jurgis Šaulys, Justinas Staugaitis, Stanislovas Narutavičius, Jonas Basanavičius, Antanas Smetona, Kazimieras Šaulys, Steponas Kairys, Jonas Smilgevičius; iš kairės stovi: Kazimieras Bizauskas, Jonas Vailokaitis, Donatas Malinauskas, Vladas Mironas, Mykolas Biržiška, Alfonsas Petrušis, Saliamonas Banaitis, Petras Klimas, Aleksandras Stulginskis, Jokūbas Šernas, Pranas Dovydaitis. Vilnius, 1917 m. rugsėjo 25 d.

Kazimieras Bizauskas.

Fotografė Aleksandra Jurašaitytė. Kauno arkivyskupijos kurijos archyvas. Alb. 18-6.

Didžiosios Kovos apygardos partizanų parke pastatytame Lietuvos Respublikoje 1918–1940 metais dirbusių, o vėliau sovietų nužudytų ministrų įamžinimui skirtame memoriale minimas Kazimieras Bizauskas (1893–1941). Buvęs diplomatas, švietimo ministras – ryški asmenybė Lietuvos istorijoje.

Kazimieras Bizauskas gimė 1893 m. vasario 2 d. tarnautojų šeimoje Paviluostos kaime, Latvijoje. Tėvas Kazimieras žmonos Karolinos pagimdytam sūnui davė savo vardą, kuris turėjo užtikrinti giminės tęstinumą.

Mama mirė, sūnui sulaukus vos trejų metų. Tėvas, dirbęs kooperatyvų tarnautoju, mirė sūnaus paauglystės metais. Vėliau jį rėmė dėdė pranciškonų vienuolis Antanas Bizauskas.

Latvijoje K. Bizauskas baigė pradžios mokyklą, kurį laiką mokėsi Mintaujos (dabar – Jelgava) gimnazijoje. 1906 m. išvyko į Šveicariją ir ten įstojo į katalikų kolegijos gimnaziją. 1908 m. grįžo į Lietuvą.

1909 m. pradėjo bendradarbiauti katalikiškoje lietuvių periodinėje spaudoje: „Draugija“, „Šaltinis“, „Viltis“, „Vienybė“. Jo leistas rankraštiniis laikraščiais „Ateitis“ tapo katalikiško jaunimo žurnalo tokiu pat pavadinimu pirmtaku. K. Bizauskas buvo ne tik žurnalo bendradarbis, bet ir dalyvavo steigiant pirmąją moksleivių ateitininkų Kauno kuopelę, jai vadovavo. 1913–1915 m. studijavo Maskvos imperatoriškojo universiteto Teisės fakultete.

Gyvenimas Panevėžyje

Prasidėjęs Pirmajam pasauliniam karui, K. Bizauskas metė studijas, grįžo į Lietuvą ir įsikūrė Panevėžyje. Būdamas 22-eriu padėjo atkurti mieste tvarką ir talkino karo žiaurumų ir vokiečių prispaustiems miesto gyventojams. Po kurio laiko paskirtas miesto tarybos sekretoriumi. Kadangi iš prigimties sugebėdavo diplomatiškai bendrauti, iš valdžios gavo leidimą steigti „Saulės“ gimnaziją, kurioje mokė lotynų ir lietuvių kalbą.

Karo metu K. Bizauskas priklausė vadovėlių leidimo komisijai ir sugebėjo parašyti literatūros teorijos vadovėlį, kuris publikuotas 1918 metais. Pasibaigus karui, Panevėžyje jis bandė steigti ir muzikos mokyklą, iš lenkų kalbos vertė grožinės literatūros kūrinius, rašė į katalikišką spaudą. Šalia daugybės veiklų ir ūkinio darbo Panevėžio miesto taryboje, derybų su okupantais, K. Bizauskas įsitraukė ir į besiformuojančią lietuvišką politiką.

1917 metais įstojo į Vilniuje įkurtą Lietuvos krikščionių demokratų partiją. Tų metų rugsėjį dalyvavo Vilniuje vykusioje lietuvių konferencijoje. Jis buvo jauniausias tarp į Lietuvos Tarybą išrinktų politikų. 1918 m. vasario 16 d. kartu su kitais šios institucijos nariais pasirašė Nutarimą dėl nepriklausomos Lietuvos valstybės atkūrimo, žinomą Lietuvos Nepriklausomybės Akto pavadinimu.

K. Bizauskas dirbo Lietuvos Tarybos švietimo, teisės, tautinių mažumų klausimus nagrinėjusiose komisijose, palaikė ryšius su Joniškėlio, Kėdainių ir Panevėžio apskričių gyventojais. Paskirtas vienu iš Tarybos sekretorių, nuo 1918 m. lapkričio iki 1919 m. vasario ėjo Lietuvos valstybės Tarybos generalinio sekretoriaus pareigas. Priklausė Lietuvos valstybės Tarybos Krikščionių demokratų frakcijai.

Nepriklausomybės aušroje K. Bizauskas, kaip ir dar keli krikščionių demokratų branduolio žmonės, laikėsi nuostatos, kad Lietuvai tiktų konstitucinės monarchijos valdymo forma. Šios idėjos buvo atsakyta.

1919 metais jis kartu su Jonu Vailokaičiu, Aleksandru Stulginskiu, Andriumi Dubinsku ir Pijumi Grajausku įsteigė Lietuvos ūkio banką.

Galima spėti, kad aktyvų ir daugybės darbų besigriebiantį jauniausią Nepriklausomybės Akto signatarą K. Bizauską 1919 m. pristabdė santuoka su Paulina Liepaite. Skiemonių parapijos klebono, Paulinos brolio Petro sutuokta pora susilaukė dviejų dukrų – Primos ir Algės.

Švietimo ministras

Pirmojo pasaulinio karo metų veikla, rengiant vadovėlius bei prisidedant prie mokyklų kūrimo, atvedė K. Bizauską į VI Vyriausybės švietimo ministro postą.

Tuometis švietimo ministras turėjo pradėti nuo realybės suvokimo – Lietuvos visuomenė didžiąja dalimi vis dar buvo neraštinga arba labai menkai raštinga. Oficiali statistika skelbė, kad neraštingų buvo net apie 30 proc. visos šalies gyventojų.

Lietuvos švietimo sistema tuo metu buvo kuriama beveik nuo nulio. K. Bizauskas pradėjo ją kurti nuo pradinių mokyklų. Pirmasis jo suformuluotas uždavinys buvo privalomas ir nemokamas pradinis mokslas. Buvo užsibrėžtas tikslas kasmet kiekvienoje Lietuvos apskrityje įsteigti po dvi pradžios mokyklas.

Per K. Bizausko, kaip ministro, kadenciją tokių mokyklų skaičius išaugo nuo 1 173 iki 1

656. Šalia jau veikiančių keturių mokytojų seminarijų atidarytos dar dvi, išplėsti metiniai mokytojų kursai. Pradėtos plėtoti viduriniojo, profesinio ir aukštojo mokslo sferos.

Trūko visko – nuo vadovėlių iki paprasčiausių patalpų klasioms. Bandydamas išlaisvinti švietimo sistemą nuo nerangios centrinės valdžios, K. Bizauskas didžiąją dalį sprendimų perdavė savivaldai, taip pat inicijavo įstatymą, kuriuo nepasiturintiems vadovėliai turėjo būti dalijami nemokamai, tačiau šis įstatymas Steigiamojo Seimo buvo atmes-tas.

K. Bizauskas stengėsi ir iš dalies įgyvendinti nuostatą, kad švietimas ir jo prieinamumas taptų besikuriantios valstybės pagrindu.

Diplomatinė tarnyba

Jaunas ir savo interesus ginti mokantis politikas nutarė tęsti karjerą diplomatinėje tarnyboje.

1920 metais, išrinktas į Stei-

giamąjį Seimą, jis kurį laiką buvo Seimo nariu, tačiau po dvejų metų mandato atsisakė ir 1922 m. perėjo į diplomatinę veiklą. Pradžioje buvo paskirtas Lietuvos atstovu Vatikane, o nuo 1923 m. lapkričio tas pareigas ėjo JAV.

1927 m. pradėjo vadovauti pasiuntinybei Latvijoje, vėliau – Didžiojoje Britanijoje ir Olandijoje. Nuo 1932 m. spalio 1 d. iki 1938 m. kovo vidurio K. Bizauskas vadovavo Užsienio reikalų ministerijos Teisių ir administracijos departamentui.

Istoriko Egidijaus Aleksandra-vičiaus teigimu, to meto Lietuvos diplomatija kūrėsi labai staigiai, o lietuviai diplomatai senųjų valstybių diplomatų akivaizdoje atrodė kaip visiškai beviltiški provincialai. „Bet koku greičiu jie mokėsi ir koku greičiu jie tapo profesionaliais diplomatais, tai tikrai stebina. Manau, kad viskas įvyko per kokius penkerius metus“, – sakė profesorius.

Nukelta į 8 p.

Sueina metai, kai mirė vyriausias laisvės kovų dalyvis

Partizanas Jonas Svilainis-Liūtas, artėjant 100-o metų sukakčiai.

nyksniai.lt nuotr.

Spalio 19 d. sueis metai, kai netekome vyriausio laisvės kovų dalyvio, Didžiosios Kovos apygardos B rinktinės Audros būrio partizano, aktyvaus 1953 m. Vorkutos lagerio politinių kalinių sukilimo dalyvio, Vyčio kryžiaus ordino kavaleriaus Jono Svilainio-Liūto.

B rinktinės Žaibo, Dieduko ir Audros būriuose. Ankstyvą 1947 m. rugsėjo 19-osios rytą kartu su bendražygiais buvo netikėtai užklyptas okupantų Šilainių kaime, J. Giedraičio sodyboje įrengtame bunkeryje. Užpuolimo metu žuvo Didžiosios Kovos apygardos B

rinktinės Audros būrio partizanai Juozas Petronis-Audra, Bronius Gaidelis-Šiaudas, Juozas Stancelis-Šalna, Alfonsas Darulis-Leopardas ir dvidešimtmetė ryšininkė Marija Švainickaitė. Gyvas liko tik Jonas Svilainis-Liūtas ir dvi ryšininkės.

1948 m. vasario 28 d. Jonas Svilainis-Liūtas buvo nuteistas 25 m. lagerių. Kalintas Vorkutoje, sunkiai dirbo anglies šachtoje, buvo aktyvus 1953 m. Vorkutos lagerio politinių kalinių sukilimo dalyvis. Po 10-ies kalinimo metų grįžo į Lietuvą, netrukus vedė ir susilaukė 2 dukrų.

2010 m. lapkričio 3 d. Jonas Svilainis-Liūtas apdovanotas Vyčio Kryžiaus ordino Karininko kryžiumi.

UŽ inf.

SPAUDOS,
RADIO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

